

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТВАРИННИЦТВА М'ЯСНОГО НАПРЯМКУ ЯК ДИВЕРСИФІКОВАНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Л.А.Єчук, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Однією з найбільш не вигідних сфер аграрного сектору є тваринництво м'ясного напрямку, яке відчуває великий конкурентний тиск імпоротної контрабандної продукції. Поряд з цим якість вітчизняної худоби у багатьох випадках є невисокою. Недотримання санітарно-ветеринарних вимог та невідповідність вітчизняних стандартів зарубіжним додатково загострюють проблему.

Одной из невыгодных сфер аграрного сектора является животноводство мясного направления, испытывающее сильное конкурентное давление со стороны импортной контрабандной продукции. В то же время качество отечественного скота во многих случаях невысокое. Несоблюдение санитарно-ветеринарных требований и несоответствие отечественных стандартов зарубежным дополнительно усугубляют проблему.

Постановка проблеми. Обраний Україною шлях до світового економічного простору ставить за необхідне підвищення конкурентоспроможності та формування високої конкурентоздатності вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Основою їх забезпечення є розвиток галузей та якість виробленої продукції. Однією з проблемних сфер аграрного сектору стало тваринництво м'ясного напрямку, яке відчуває великий конкурентний тиск імпоротної контрабандної продукції. Невигідність функціонування тваринництва зводить до диверсифікованості сільськогосподарських підприємств, що негативно позначається на їх конкурентоспроможності. Заплановане на ближній час входження України до Світової організації торгівлі ще більше ускладнює ситуацію.

Вивченню питань розвитку тваринницьких галузей присвятили свої роботи О.М.Комарницька, О.В.Мазуренко, Н.А.Мазур, В.Я.Месель-Веселяк, М.В.Місюк, Л.Л.Попова, І.В.Свиноус та

Вісник аграрної науки Причорномор'я,
Випуск 3, т.2, 2007

інші. Не зважаючи на широке висвітлення, проблема продовжує загострюватися, що пов'язано з динамічним розвитком зовнішнього середовища та небажанням багатьох господарників перелаштовувати свою роботу. Метою статті є дослідження якісних параметрів продукції тваринництва м'ясного напрямку та обґрунтування шляхів вирішення проблеми.

Виклад основного матеріалу. За даними статистики, за період з 2005 по 2007 роки чисельність свиней в Україні зросла на 1,2 млн. голів, кількість великої рогатої худоби скоротилася на 570 тисяч. Поряд з цим збільшується внутрішнє виробництво м'яса в країні, що досягається великим забоем поголів'я. За перші місяці 2007 року приріст склав 32%. Урядом регулярно приймаються різні документи, зміст яких направлений на розвиток сільського господарства і, зокрема, тваринництва. Проте реальних поступів виробники не відчують [1]. Це негативно впливає на розміри й розвиток галузі та зниження якості її продукції.

Проблематичність якості вітчизняної аграрної сировини для м'ясопереробної промисловості полягає, в першу чергу, в усталенні несприятливих умов її виробництва взагалі. Навіть господарства з використанням племінної високопродуктивної худоби, сучасного комп'ютерного устаткування й електроніки, суворим дотриманням технології вирощування тварин, де собівартість є однією з найнижчих у галузі, говорять про збитковість усталених закупівельних цін. Для приватного сектору такі ціни є ще більш невідповідними. Переробники відмовляються закуповувати сировину за цінами рівня 2005-2006 року, оскільки мають велику пропозицію придбання імпортованої, зокрема свинини, за 5,50 гривень за кілограм, а в окремих випадках і по 3,50 гривень за кілограм. Дешевизна зумовлена контрабандним ввезенням м'яса, для чого операторами ринку розроблено декілька схем. Низькі ціни продажу сировини українським переробним заводам при вартості кілограма свинини в Європі 1 євро (близько 6,60 гривень) фахівці пояснюють низькою його якістю. Це м'ясо, яке пролежало в морозильних камерах інших країн як держрезерв 10, 20, а то і 30 років і підлягає утилізації, замість чого воно надходить на наш ринок [2].

Що стосується якості вітчизняної сировини, то, як стверджують експерти, вона часто теж залишає бажати кращого. Так, окремі сільгоспвиробники намагаються прискорити період відгодівлі свиней за рахунок придбання імпортних біодобавок, особливо хімічного і невідомого походження, що не завжди є виправданим. За оцінками фахівців, ферментні препарати значно підвищують фізичний ріст тварин, однак м'язова і жирова тканини в їх організмі не встигають досягти фізіологічного дозрівання. У результаті отримують вади: PSE (бліда, водяниста, м'яка з кислим присмаком свинина) та DFD (темна, суха, жорстка, погано зберігається). У тушах свиней з ознаками PSE і DFD порушується процес гліколізу, знижуються загальні показники м'яса, створюється сприятливе середовище для псування. При подальшій переробці такої свинини це призводить до економічних втрат [3]. Не зайвим буде доповнення щодо негативного впливу такої продукції на здоров'я людини.

Проведення оцінки якості худоби, що утримується, є досить проблемним за відсутності необхідної інформації. По-перше, більшість даних є конфіденційними й підприємства мають право і наміри їх не надавати. По-друге, інформація щодо якості вигодуваної та реалізованої худоби і м'яса просто не обліковується, а статистичні органи її не вимагають. Тому, більшу частину аналізу якості ми будемо проводити за непрямими показниками. Одним із них є середнє значення живої ваги однієї голови худоби при реалізації (рис.).

Рисунок показує, що середня вага однієї голови реалізованої худоби постійно коливалася. Проте, якщо порівнювати значення 2005 року з даними 1990 року (коли становище сільського господарства було найкращим за останній п'ятнадцятирічний період), то відбулося зниження показника. Мала місце різниця у вазі худоби, вирощеної сільськогосподарськими підприємствами та населенням. Слабкість розуміння доцільності, менталітет та відсутність економічних розрахунків у домогосподарствах спонукали селян утримувати тварин до по-вищої ваги. За весь досліджуваний період худоба приватного сектору мала більшу вагу при реалізації, ніж у сільськогосподарських підприємствах. При цьому термін її утримання також був довшим. Виняток склала велика рогата худоба у 1990 році.

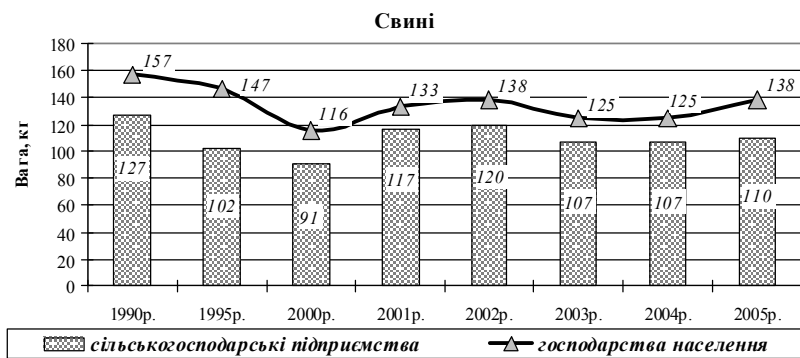

Рис. Середня вага однієї голови худоби, яка була продана переробним підприємствам по Україні [4]

Крім економічних факторів, якість худоби впливає на вміст у тушах м'яса цінних відрубів та іншої продукції. Від складових елементів м'яса залежить його поживність, кулінарні, технологічні та смакові властивості [5]. Якість м'яса значною мірою залежить від категорій вгодованості тварин при їх реалізації. Так, основна частка великої рогатої худоби, що закуповувалася ТОВ "Вознесенська продовольча компанія" у 2004, 2005 та 2006 роках, мала добрий ступінь вгодованості (табл.).

Таблиця

Структура заготівлі худоби за категоріями вгодованості товариством з обмеженою відповідальністю "Вознесенська продовольча компанія", %

Категорії худоби	2004р.	2005р.	2006р.
Велика рогата худоба			
Вищої вгодованості	40,3	63,7	62,3
Середньої вгодованості	37,3	29,8	28,3
Нижче середньої вгодованості	9,2	3,5	6,7
Худа	13,3	2,9	2,8
Свині			
1-ї категорії	-	-	-
2-ї категорії	91,9	98,4	99,1
Нестандартні	8,1	1,6	0,9

Доля заготовленої худоби вищої вгодованості у 2004 році складала 40,3%, у 2005 році – 63,7%, у 2006 році – 62,3%. Питома вага середньої вгодованості також була високою, хоча за роками дещо зменшувалася. У 2004 році вона складала 37,3%, у 2005 році – 29,8%, у 2006 році – 28,3%. Частка худоби нижче середньої вгодованості та худобі становила разом у 2004 році 22,5%, у 2005 році – 6,4%, у 2006 році – 9,5%.

В той же час якість закуплених свиней була нижчою, оскільки у жодному з досліджуваних років тварин першої категорії не придбавали. Доля свиней другої категорії була досить високою. У 2004 році вона складала 91,9%, у 2005 році – 98,4%, у 2006 році – 99,1%. Менше 10% складали нестандартні свині. Худоба закуповувалася підприємством як у громадському секторі, так і домогосподарствах.

Представлена в таблиці інформація тільки на перший погляд показує непоганий стан справ з якістю. Загрозу в цьому напрямі складає повальне зменшення заготовленої сировини, загальна кількість якої за два роки зменшилася: по свиням втричі, по великій рогатій худобі – у 10 разів. На це вплинуло як скорочення поголів'я тварин, що утримуються у вітчизняному аграрному секторі, так і більша вигідність закупівлі імпортової сировини.

Наступним важливим показником якості вітчизняної худоби й м'яса є їх санітарно-ветеринарний стан. З липня 2006 року забо-

ронено продаж і забій, а також реалізацію молока від великої рогатої худоби без її ідентифікації, присутності паспорта тварини і ветеринарної картки. Такий порядок був визначений Положенням про ідентифікацію і реєстрацію великої рогатої худоби, яке затверджене Наказом Міністерства аграрної політики України. Положення є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання — юридичних і фізичних осіб, що є власниками тварин, займаються їх розведенням, утриманням, торгівлею, транспортуванням, проводять забій, утилізацію тварин, здійснюють ветеринарний контроль, надають сервісні послуги у сфері тваринництва та проводять виставки з участю тварин. Усі тварини, що утримуються в господарстві, повинні бути ідентифіковані за допомогою двох бирок єдиного зразка, які прикріплюються на кожне вухо тварини і не знімаються протягом усього її життя [6].

Такі вимоги ставляться на законодавчому рівні, проте на практиці вони часто порушуються. Як показало проведене нами опитування селян та підприємців-заготівельників, далеко не завжди і не у всіх регіонах при закупівлі молока, худоби, м'яса вимагають ідентифікаційні документи. В окремих районах про їх необхідність люди навіть не знають. Якщо при забої таких тварин для реалізації м'яса населенню на ринках в ринкових лабораторіях проводиться ветеринарне обстеження на з'ясування безпечності продукції, то якість м'яса, яке реалізується поза межами ринків та надходить у переробку, залишається невідомою і лежить на совісті придбавших його підприємців. Відсутність контролю за дотриманням нормативних документів, існування стихійних точок реалізації товару та низький рівень свідомості багатьох покупців є передумовами виробництва і продажу низькоякісної продукції.

Тваринництво м'ясного напрямку не є винятком і в проблемах стандартизації. Українські стандарти на м'ясо і м'ясну продукцію за багатьма параметрами відрізняються від зарубіжних. При затвердженні стандартів на м'ясну продукцію, зазначають фахівці, доцільно розробити спочатку національні стандарти на сировину, вивчивши і регламентувавши при цьому вміст у ній білків, жирів, вологи, фосфору тощо. Сьогодні переробники користуються вимо-

гами тридцятирічної давнини, що не відповідають нинішнім вимогам вмісту речовин у м'ясі [1].

Висновки. Таким чином, недостатній рівень якості вирощеної худоби у поєднанні з економічною не вигідністю й проблемними факторами зовнішнього середовища створили несприятливі умови функціонування і розвитку тваринництва м'ясного напрямку в Україні. Без дієвої державної підтримки галузі всі зусилля вітчизняних сільгоспвиробників будуть марними. Перша повинна полягати у наданні дієвих державних дотацій, сприйняття заходів щодо обмеження ввезення неякісної закордонної продукції, забезпечення повного санітарного контролю за якістю м'ясної продукції по всім ланцюгам її просування від виробника до кінцевого споживача, гармонізації вітчизняних стандартів у зарубіжними вимогами. Немалозначну роль у забезпеченні здоров'я нації грає соціальна реклама, пропаганда екологічно чистого харчування, роз'яснювальна просвітницька робота серед населення.

Розвиток вітчизняного аграрного сектору сприятиме посиленню конкурентоспроможності та конкурентостійкості вітчизняних аграрних підприємств у рамках світового економічного простору та зміцненню продовольчої безпеки країни.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі досліджень полягають у комплексному обґрунтуванні стратегій забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних виробників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сонячна М. Протеїнове безладдя // Агробізнес сьогодні. -2007. -№ 7. -С. 16-17.
2. Козак І. "Ми зі свинями по-людськи, а держава з нами по-свинськи", вважають сільгоспвиробники // Агробізнес сьогодні. -2007. -№ 9. -С. 36-37.
3. Рибалко В. Стан, проблеми і необхідні дії із відродження свинарства в Україні // Агробізнес сьогодні. -2005. -№ 21. -С. 10-11.
4. Статистичний щорічник України за 2005 рік. -К.: Видавництво "Консультант", 2006. -575с.
5. Тимошук И.И., Ясевич А.Н. Справочник технолога мясоперерабатывающего предприятия. К.: Урожай, 1986. -160с.
6. Положення про ідентифікацію і реєстрацію великої рогатої худоби: Положення, затверджене Наказом Міністерства аграрної політики України. -№ 289 від 29.06.2005.